

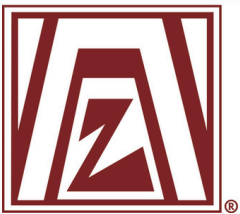
Co-funded by
the European Union

MEDEA

RAZVIJANJE MEDIJSKE PISMENOSTI ZA RAZOTKRIVANJE MANIPULACIJA I LAŽNIH
VESTI VEZANIH ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

PROJECT N. 2024-1-LV01-KA210-ADU-000243248

ZONTA
CLUB OF
JELGAVA

NOVOSADSKA
NOVINARSKA
ŠKOLA

Co-funded by
the European Union

PREGLED

1. Modul 1 - Razumevanje meta-nivoa kritičkog mišljenja
 2. Modul 2 - Tehnike provere činjenica i verifikacija informacija
 3. Modul 3 - Rodno zasnovano nasilje posredovano tehnologijom
 4. Modul 4 - Kako sprečiti i boriti se protiv nasilja posredovanog tehnologijom
 5. Modul 5 - Razumevanje konstrukcije medija
 6. Modul 6 - Potrošnja medija i njen uticaj na percepciju
-

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Authors

© MARCH 2025 – Skill Up srl

This publication was carried out with the financial support of the European Commission under Erasmus + Project “Medea. Developing Media Literacy to debunk gender-related media manipulation and fake news”, n. 2024-1-LV01-KA210-ADU-000243248

Attribution, share in the same condition

CC BY-SA: You are free to Share- copy and redistribute the material in any medium or format and Adapt – remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially. The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms under the following terms:

Attribution – you must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made. You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggest the licensor endorses you or your use

ShareAlike- If you remix, transform or build upon the material, you must distribute your contribution under the same license as the original

No additional restrictions – you may not apply legal terms.

Modul 2

Tehnike provere činjenica i verifikacija informacija

Skill Up

PROJECT N. 2024-1-LV01-KA210-ADU-000243248

Co-funded by
the European Union

PREGLED

- UVOD U Lažne vesti i tehnike
provere činjenica
 - HAJDE DA POGLEDAMO VESTI
 - TRENING MODUL
 - ZAKLJUČCI
 - EVALUACIONI UPITNIK
-

MEDEA

Lažne vesti i tehnike provere činjenica

Živimo u vremenu kada se dezinformacije brzo šire, podstaknute društvenim mrežama, veb-sajtovima i platformama za razmenu poruka. Lažne vesti i manipulacija informacijama utiču na javnu percepciju rodno zasnovanog nasilja, često umanjujući njegovu ozbiljnost ili kriveći žrtve.

Koncept medijske pismenosti je osnovni za borbu protiv dezinformacija. Medijski pismena osoba je sposobna da razume medijske poruke i kritički ih oceni na informisan način, čime se smanjuje uticaj lažnih vesti. Autoritativni izvori i verifikacija informacija su dva ključna sastavna dela ovog procesa.

Verifikacija izvora zasniva se na teoriji kredibiliteta informacija, koja tvrdi da su informacije iz priznatih izvora verovatnije tačne nego informacije koje nisu proverene ili potiču iz nepoznatih izvora (Lazer i sar., 2018). Ovaj pristup smanjuje mogućnost grešaka u proceni, što je od presudnog značaja pri radu sa osetljivim temama poput rodno zasnovanog nasilja.

Praktični alati:

- Google Reverse Image Search: Ovaj alat omogućava praćenje porekla slike kako bi se utvrdilo da li je slika modifikovana ili potiče iz manipulisanog izvora.
- InVID-WeVerify: Korisna platforma za proveru istinitosti video snimaka. InVID omogućava analizu metapodataka video zapisa radi potvrde njegove autentičnosti.
- Media Bias/Fact Check: Sajt koji pruža rangiranje izvora vesti, identifikujući najpouzdanije i one sa političkom pristrasnošću.
- Sajtovi za proveru činjenica: Snopes i PolitiFact su korisne platforme za proveru tačnosti informacija. Ovi sajtovi spadaju u vodeće u oblasti i pružaju detaljnu analizu najrasprostranjenijih lažnih vesti.
- Fake News Detector: Neki online alati, kao što je Fake News Detector, omogućavaju unošenje vesti ili URL adrese i proveru da li je ta vest označena kao lažna na drugim platformama za proveru činjenica.

Verifikacija informacija i suprotstavljavanje dezinformacijama su ključni alati u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja. Iskrivljene vesti mogu podstaći nasilje, održavati kulturu okrivljavanja žrtve i umanjiti ozbiljnost zločina u očima javnosti. Praktičan pristup proveru činjenica, zasnovan na kritičkoj analizi izvora, poređenju informacija i svesnosti o kognitivnim pristrasnostima, pomaže u razotkrivanju manipulacija i promoviše tačnije i odgovornije razumevanje rodno zasnovanog nasilja. Edukacija o proveru činjenica ne samo da povećava društvenu svest, već je i važan korak u izgradnji kulture koja odbacuje nasilje i promoviše poštovanje i rodnu ravnopravnost.

Analiza lažnih vesti

Lažne vesti su oblik dezinformacija koje se brzo šire putem društvenih mreža i online platformi. Prema teoriji medijskog ubeđivanja, lažne vesti su dizajnirane da izazovu jake emocije, poput straha ili besa, kako bi podstakle publiku da ih deli bez prethodne provere (Vosoughi, Roy i Aral, 2018). Ovaj fenomen podstiče viralnost sadržaja na društvenim mrežama, koje nagrađuju jake emocije i impulzivne reakcije.

Dezinformacije o rodno zasnovanom nasilju imaju specifične karakteristike i opasne su jer:

- ✓ Umanjuju problem → Ako ljudi veruju da mediji preuveličavaju nasilje, teže će prepoznati ovaj fenomen.
- ✓ Okrivljavanje žrtve → Naslovi poput „Žrtva je imala problematičnu prošlost“ preusmeravaju fokus sa nasilja koje je pretrpela na ponašanje žene.
- ✓ Stvaraju nepoverenje u pravosudni sistem → Širenje lažne ideje da „muškarci uvek bivaju kažnjeni u slučajevima razvoda“ podstiče negiranje rodno zasnovanog nasilja.

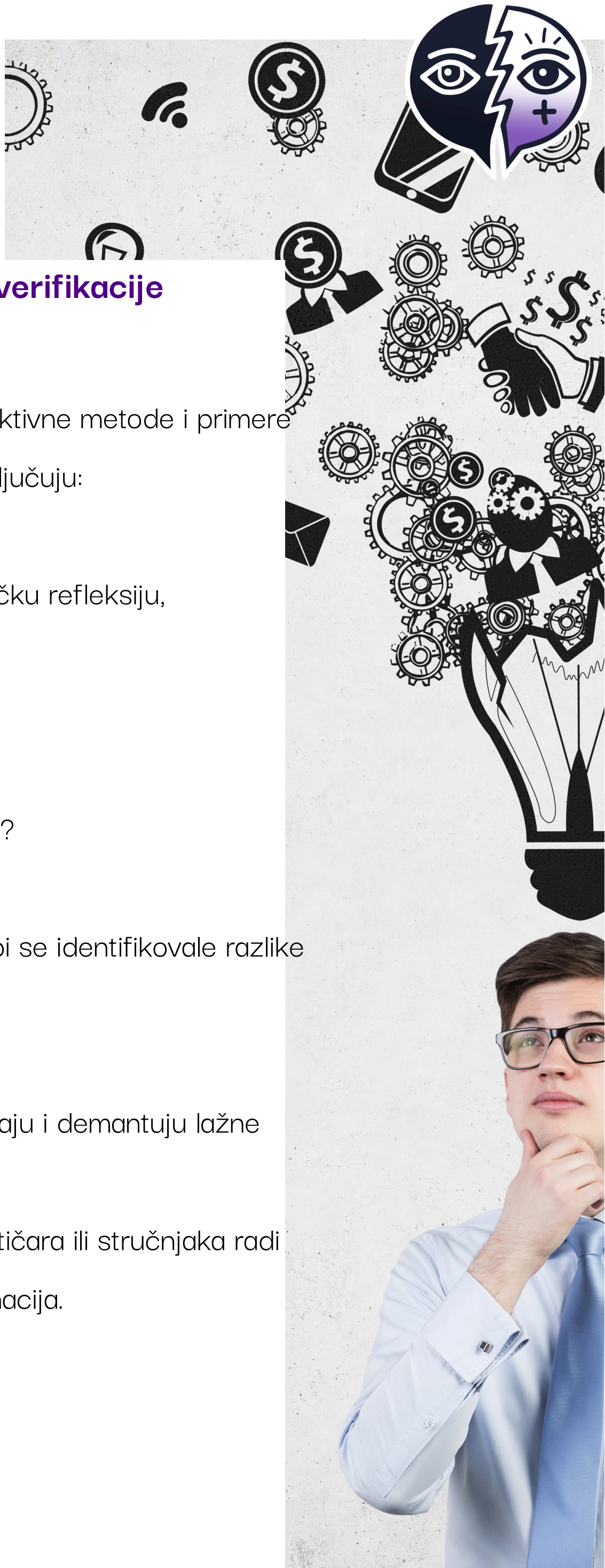
Teorije o dezinformacijama i njihovom uticaju na rodno zasnovano nasilje

Prema Lazeru i saradnicima (2018), jedan od glavnih prepreka u borbi protiv lažnih vesti jeste rastuća polarizacija informacija. Ljudi imaju tendenciju da lakše veruju informacijama koje potvrđuju njihova prethodna uverenja. Konkretno, lažne vesti povezane sa rodnim nasiljem brzo se šire, često podstičući obmanjujuće narative koji opravdavaju nasilje ili okrivljuju žrtve. Ovaj fenomen dodatno pojačavaju društvene mreže, gde algoritmi amplifikuju najemotivniji ili najkontroverzniji sadržaj, bez adekvatne provere njegove istinitosti.

Vosoughi, Roy i Aral (2018) su proučavali viralno širenje lažnih vesti i utvrdili da se lažne informacije šire brže od proverenih, naročito kada izazivaju jake emocije poput straha ili besa. Ovo je posebno značajno u kontekstu rodno zasnovanog nasilja, jer se senzacionalističke vesti koje umanjuju ili iskrivljuju nasilne događaje češće dele i komentarišu, povećavajući rizik od javne manipulacije i opravdavanja nasilja. Ove teorije pomažu da se objasni kako i zašto se lažne vesti vezane za rodno nasilje lakše dele i prihvataju, podstičući predrasude i stereotipe.

Co-funded by
the European Union

Praktične strategije za podučavanje verifikacije informacija

Podučavanje kritičkog mišljenja zahteva interaktivne metode i primere iz stvarnog života. Neke efikasne strategije uključuju:

Sokratska tehnika postavljanja pitanja

Metod zasnovan na dijalogu koji podstiče kritičku refleksiju, postavljajući pitanja kao što su:

- Koji je izvor ove informacije?
- Koji dokazi podržavaju ovu tvrdnju?
- Postoje li alternativni pogledi na ovu temu?

Komparativna analiza izvora

Uporediti isti izveštaj iz različitih medija kako bi se identifikovale razlike u tonu, detaljima i izostavljenim informacijama.

Simulacije i praktične vežbe

- Razotkrivanje lažnih vesti: Učenici analiziraju i demantuju lažne vesti koristeći alate za proveru činjenica.
- Igranje uloga: Igranje uloga novinara, političara ili stručnjaka radi razumevanja dinamike proizvodnje informacija.

POGLED AJMO PRIMERE

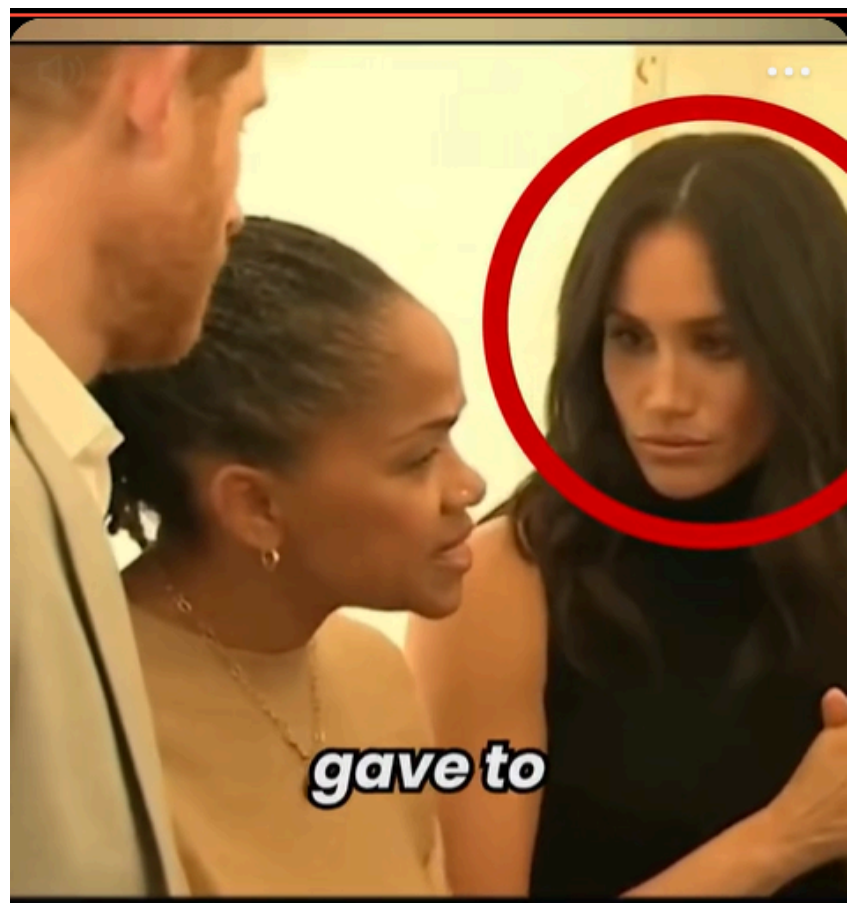
Type of media- Topic

Prince William Found
Princess Diana's Lost
Letter, Goodbye Camilla

FAKE NEWS

*Meghan Markle's true face
revealed*

 TikTok

Queen Camilla KICKED OUT of
Royal Family After Prince Harry &
William REVEALED This

Modul 2 - Lažne vesti i tehnike provere činjenica

Ciljvi

Razvijanje kritičkog mišljenja mladih, pomažući im da objektivno procenjuju informacije.
Podučavanje tehnikama provere činjenica kako bi prepoznali i razotkrili lažne i manipulisane vesti.
Promovisanje svesti o rodno zasnovanom nasilju u medijima, čineći mlade osetljivim na iskrivljene prikaze i pristrasnost u medijskim sadržajima.

Grupa

10-12 učenika

Uvod u temu

Započnite sesiju otvorenom diskusijom o tome šta su dezinformacije i zašto je važno proveravati informacije, naročito one koje se odnose na osetljive teme poput rodno zasnovanog nasilja. Objasnite kako lažne vesti mogu iskriviti stvarnost i narušiti razumevanje činjenica. Dezinformacije o rodno zasnovanom nasilju su opasne jer:

- Umanjuju problem, što dovodi do pogrešne percepcije stvarnosti (npr. „Lažne optužbe su veoma česte“).
- Okrivljuju žrtvu, sugerišući da je ponašanje žene doprinelo nasilju.
- Utiču na javno mnjenje i političke odluke, otežavajući usvajanje efikasnih mera.
- Neguju rodne stereotipe, perpetuirajući štetne narative u društvu i medijima.

Cilj ove vežbe je da se analizira vest o rodno zasnovanom nasilju, proverí njena pouzdanost i isprave eventualna iskrivljenja.

Material

Viralni članak ili objava o rodno zasnovanom nasilju (dostupni u priručniku ili na internetu).
Alati za proveru činjenica, uključujući:

- Google Reverse Image Search: za proveru da li je slika korišćena u različitim kontekstima
- WeVerify: za analizu metapodataka video zapisa
- Sajtovi za proveru činjenica poput Snopes

Šta je potrebno

Računar ili pametni telefon sa pristupom internetu

Vreme

40 minuta

Saveti

Tokom diskusije, trener može koristiti konkretne primere lažnih vesti (uključujući i stvarne vesti, ako je moguće) kako bi podstakao kritičku refleksiju među učenicima. Takođe, korisno je predložiti scenarije ili studije slučaja koje se bave situacijama rodno zasnovanog nasilja, pomažući mladima da shvate kako oblikovanje i manipulacija informacijama može iskriviti percepciju takvih događaja. Na kraju, zajednički doneti konačni zaključak.

Module 2 - Fake news and Fact-Checking Techniques

- Training Module

Pitanja i odgovori

1. Šta su lažne vesti?

Lažne vesti su neistinite ili obmanjujuće informacije koje se šire sa ciljem manipulacije javnim mnijenjem, izazivanja zbunjenosti ili izazivanja jakih emocija. Ove vesti mogu delovati istinito, ali su često dizajnirane da obmanu čitaoca. Mogu biti kreirane radi privlačenja pažnje, prodaje proizvoda ili uticaja na političke događaje.

1. Zašto se vesti manipulišu?

Vesti se manipulišu iz različitih razloga, uključujući nameru da se utiče na javno mnjenje, povećanja prihoda ili podstaknu konflikti. Oni koji kreiraju lažne vesti često nastoje da izazovu jake emocije poput straha, besa ili iznenađenja, kako bi ljudi delili informacije bez provere njihove istinitosti. Glavne motivacije uključuju ekonomske, političke ili društvene interese.

1. Kako lažne vesti mogu uticati na naš pogled na rodno zasnovano nasilje?

Rodno zasnovano nasilje je fenomen koji uključuje nasilne ili diskriminatorske radnje zasnovane na polu ili rodu osobe, naročito prema ženama. Kada se lažne vesti tiču rodno zasnovanog nasilja, one mogu iskriviti stvarnost i negativno uticati na način na koji percipiramo i tretiramo ovaj društveni problem. Lažne vesti mogu umanjiti ozbiljnost problema, okriviti žrtve ili ojačati štetne stereotipe.

Dodatna pitanja

Refleksije o dezinformacijama, rodno zasnovanom nasilju i borbi protiv lažnih vesti:

„Da li ste ikada pročitali vest koja vam je delovala previše senzacionalno ili teško za poverovati? Kako ste reagovali?“

„Zašto mislite da neki mediji ili ljudi šire lažne vesti?“

„Kako mislite da dezinformacije mogu uticati na pristup ljudi prema rodno zasnovanom nasilju?“

„Kako možemo prepoznati rodno zasnovano nasilje kada ono nije fizičko, već psihološko ili emotivno?“

„Kako možemo pomoći drugima da prepoznaju i razotkriju lažne vesti o rodno zasnovanom nasilju?“

„Kako možemo koristiti društvene mreže za suprotstavljanje dezinformacijama, umesto da doprinosimo njihovom širenju?“

Napomene!

- Kreirajte bezbedno i respektabilno okruženje: pozdravite različita mišljenja i upravljajte sukobima sa poštovanjem.
- Podstičite kritičko mišljenje: koristite otvorena pitanja i tražite da se razjasne ili prošire misli.
- Pružite kontinuiranu povratnu informaciju: korisna je za napredak, podsticanje razmišljanja i unapređenje.
- Koristite konkretne primere i studije slučaja: to čini koncept lažnih vesti opipljivijim i razumljivijim.
- Podstičite rad u grupama: omogućava intimniju diskusiju i slobodniju razmenu mišljenja.

Poboljšava društvene veštine: razvija važne sposobnosti poput komunikacije, saradnje, pregovaranja i rešavanja sukoba.

Efekat „međusobnog učenja“: podstiče kritičko mišljenje i saradnju.

Project no. 2024-1-LV01-KA210-ADU-000243248

„Kolektivna inteligencija“: rad u grupi omogućava rešavanje problema na kreativniji i inovativniji način, oslanjajući se na znanje svih članova grupe.

SAŽETAK

Lažne vesti i tehnike provere činjenica

SAŽETAK

Modul 2 fokusira se na važnost medijske pismenosti i strategija verifikacije informacija u borbi protiv dezinformacija, posebno u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem. U eri dominiranoj digitalnim medijima i društvenim mrežama, neophodno je razviti veštine koje omogućavaju analizu, interpretaciju i kritiku medijskih poruka kako bi se obezbedilo tačno i informisano razumevanje rodno zasnovanog nasilja.

Ovaj modul je osmišljen da pomogne učesnicima da razviju veštine potrebne za kritičku analizu medijskog sadržaja, sa posebnim fokusom na rodno zasnovano nasilje.

ZAKLJUČAK 1

Lažne vesti su neistinite ili obmanjujuće informacije koje se šire s ciljem manipulacije javnim mnjenjem, izazivanja konfuzije ili pobuđivanja jakih emocija. Ove vesti mogu delovati istinito, ali su često izmišljene kako bi obmanule čitaoca. Mogu biti kreirane radi privlačenja pažnje, prodaje proizvoda ili uticaja na političke događaje.

ZAKLJUČAK 2

Alati za proveru činjenica su ključni za verifikaciju autentičnosti informacija, naročito u kontekstu rodno zasnovanog nasilja. Ovi alati pomažu u razotkrivanju lažnih i manipulisanim vesti, obezbeđujući da sadržaj koji se konzumira bude tačan i potiče iz pouzdanih izvora.

ZAKLJUČAK 3

Dezinformacije imaju značajan uticaj na javnu percepciju rodno zasnovanog nasilja, često ga umanjujući ili opravdavajući nasilnike.

ZAKLJUČAK 4

Interaktivne metode poput sokratskog ispitivanja, komparativne analize izvora i vežbi razotkrivanja lažnih vesti podstiču kritičko mišljenje, ohrabrujući učesnike da razmišljaju o medijskom sadržaju, upoređuju različite izvore informacija i razotkrivaju lažne vesti putem verifikacije.

DODATNI MATERIJALI

BELEŠKE

Za dodatne informacije možete konsultovati dokumente koje smo koristili:

Soroush Vosoughi, Deb Roy i Sinan Aral, The Spread of True and False News Online, MIT Initiative on the Digital Economy Research Brief, 2017. <https://ide.mit.edu/>

Koristite alate kao što su Google Reverse Image Search i InVID-WeVerify, predložene za analizu primera dezinformacija o rodnom nasilju, lažnih vesti pronađenih na društvenim mrežama, i razotkrivanje istih!

MULTIMEDIA

TEvropska unija je osnovala Evropski digitalni medijski opservatorijum (EDMO), koji okuplja proveravače činjenica i istraživače radi analize i suzbijanja dezinformacija na internetu.

<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-digital-media-observatory>

DISKUSIJA

„Lov na lažne vesti“

20 minuta

Predstavite alate koje će učenici koristiti za „razotkrivanje“ lažnih vesti, kao što su Google Reverse Image Search, Snopes i FactCheck.org.

Svaka grupa će dobiti zadatak da „istraži“ vest, sliku ili video koji im vi date.

Svaka grupa treba da analizira dodeljeni sadržaj i primeni sledeće tehnike verifikacije: proveru izvora, upoređivanje sa drugim izvorima, proveru slika i video zapisa, proveru podataka.

Svaka grupa potom prezentuje rezultate svoje „istrage“.

ILI

Svako dete može biti „detektiv“ i dobiti zadatak da istraži slučaj lažnih vesti, završavajući mini-prezentacijom pred razredom kao da rešava misteriju.

Co-funded by
the European Union

MEDEA

RAZVIJANJE MEDIJSKE PISMENOSTI ZA RAZOTKRIVANJE RODNO
ZASNOVANE MANIPULACIJE U MEDIJIMA I LAŽNIH VESTI

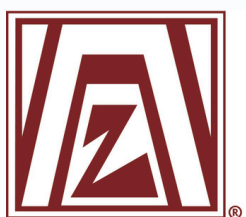

Ako ste vi ili neko koga
poznajete bio/la žrtva
rodno zasnovanog nasilja
olakšanog tehnologijom,
znajte da možete
potražiti pomoć i
prijaviti to:

- AUTONOMNI
ŽENSKI CENTAR

Niste sami!

PROJECT N. 2024-1-LV01-KA210-ADU-000243248

ZONTA
CLUB OF
JELGAVA

NOVOSADSKA
NOVINARSKA
ŠKOLA

SKILL
CONSULTING
up
TRAINING